ទំព័រភ្ជាប់ ១

ការទាក់ទងខ្មែរ-ចិន

បើមនុស្សខំចងមិត្ត
ប្រទេសកុំចងសត្រូវ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃកម្ពុជាថ្មី គឺជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការទាក់ទងខ្មែរ-បារាំង, រីឯប្រវត្តិសាស្ត្រសព្វថ្ងៃ គឺប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការទាក់ទងខ្មែរ-ចិន(*)។ ចំណងមិត្តភាពរវាងកម្ពុជានិងចិនប្រជាមានិត គួរឲ្យយើងងាកក្រោយក្រឡេកមើលទៅម្តងទៀតដែរ។ ទោះបីមានយីហោជា "អព្យាក្រឹត", កម្ពុជា ក៏នៅតែធ្លាក់ក្នុងភ្លើងសង្គ្រាម ដែលខ្លួនចង់ចៀសវាងបំផុត។

ពិតហើយ សន្តិភាព ១៥ ឆ្នាំ ដែលកម្ពុជាបានស្គាល់ក្រោយការប្រកាសឯករាជ្យ និងអព្យាក្រឹតភាព គឺមានដោយសារការប៉ិនប្រសប់នៃ សម្តេចសីហនុ ក្នុងការបត់បែនចៀសវាងើកសង្គ្រាមត្រជាក់នៃមហាអំណាច។ ការប៉ិនប្រសប់នេះ បានទទួលការសរសើរយ៉ាងច្រើនពីសំណាក់អ្នកសង្កេតការណ៍បរទេស ដែលមកពីគ្រប់ច្រកល្ហកនៃពិភពលោក។ គួរឲ្យស្តាយ ដោយស្រវឹងនឹងការកោតសរសើរនេះពេក សីហនុបានភ្លេចទាំងស្រុងដល់នយោបាយក្នុងប្រទេស។ មិនគិតដោះស្រាយបញ្ហាពីគល់សង្គមឡើងតែម្តង, មិនគិតជំរឿនការអប់រំមហាជន ដើម្បីឲ្យមហាជនយល់ដល់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួនក្នុងសង្គម សីហនុបែរជាពង្រីកការគោរពបូជាដល់បុគ្គលខ្លួនទៅវិញ។ នយោបាយនេះ រិតតែបានត្រូវកំឡានិងថែរក្សាដោយអ្នកហែហមទៅទៀត ដោយពួកនេះរកតែទុកប្រជាជនឲ្យនៅល្ងង់ខ្លៅទៅ ដើម្បីខ្លួនស្រណុកក្តាប់។ ក្រអឺតនឹងអង្គរវត្តណាស់ ប៉ុន្តែសឹងតែឥតដឹងអ្វីទាំងអស់ អំពីអតីតកាលសម័យនោះ, ពុករលួយ ប៉ុន្តែថាខ្លួនជាអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា, មើលងាយតម្លៃអ្នកដទៃ ប៉ុន្តែថាខ្លួនស្រឡាញ់ជាតិ, អ្នកហែហមសីហនុទាំងនេះ —មនុស្សដដែល ដែលនឹងទៅ "បរិបុណ្ណៈ" លន់ នល់— ចិញ្ចឹមលទ្ធិកុម្មុយនិស្តខ្មែរដោយឥតដឹងខ្លួន។

ទុកចិត្តគេ, ឆោតឬមួយស្រវឹង, សីហនុ ឥតបានយល់ដល់ការចាំបាច់នឹងឲ្យប្រទេសមាន កងទ័ពមួយដែលខ្លាំង អាចការពារអធិបតីភាពជាតិបាន។ ដើម្បីការពារកម្ពុជា "សម្តេចឪ" ផ្តេកផ្តួលទាំងស្រុងលើប្រទេសចិន ដែលបណ្តាជន ៨០០ លាននាក់ ធ្វើឲ្យព្រះអង្គភ័យផង ទុកចិត្តផង! ការភ័ន្តច្រឡំយ៉ាងមហិមានេះ ត្រូវអ្នកដឹកនាំសព្វថ្ងៃនឹងអនាគតនៃប្រទេសកម្ពុជា យកទៅពិនិត្យឡើងវិញ!

កិច្ចទាក់ទងខ្មែរ-ចិន ពុំមែនទើបនឹងមានក្នុងសម័យនេះទេ។ អង្គទូតខ្មែរទីមួយដែលគេដឹងថាមាននៅ

(*) គេចែកប្រវត្តិសាស្ត្រជាបួនផ្នែក ៖ សារតាបុរាណ ពីដើមកំណើតមកដល់ គ.ស. ៣៩៥។ សារតាយុគកណ្តាល (ត្រូវនឹងសម័យសក្តិភូមិ) ពីឆ្នាំ ៣៩៥ ដល់ ១៤៥៣ ឆ្នាំដែលពួកទួគីដណ្តើមបានក្រុង កុងស្តង់ទីណូប។ សារតាយុគថ្មី ពី ១៤៥៣ ដល់ឆ្នាំ ១៧៨៩ (ការបដិវត្តន៍បារាំង)។ សារតាសព្វថ្ងៃ ចាប់ពី គ.ស. ១៧៨៩ មក។ យើងអាចនិយាយដូចខាងលើបាន ព្រោះកម្ពុជាយើងទើបនឹងឃើញពន្លឺខ្លះឡើងវិញក្រោយការមកដល់បារាំង។

ស្រុកចិន បានត្រូវបញ្ជូនដោយព្រះចៅស្រីមារា (ហ្វាន់ចេម៉ាន់ ក្នុងភាសាចិន) នៅ គ.ស. ២២៨ (សម័យនគរភ្នំ ឬ ហ៊្វូណនៗ ស្រីមារា ជាអ្នកបង្កើតងារ "វរ្ម័ន" ពាក្យសំស្ក្រឹត ដែលប្រែមកថា គ្រោះ ឬ គ្រឿងការពារខ្លួន ទូទៅ។ ងារនេះបានត្រូវបោះបង់ —រួចភ្លេចរហូតមក— ជាមួយគ្នានឹងការផុតពូជស្តេចនៃអង្គរ ក្រោមមុខលំពែងនៃ តាត្រសក់ផ្អែម (១៣៣២—១៣៤០) ស្តេចខ្មែរក្រោយបង្អស់ ដែលយកងារវរ្ម័ននេះដែរ គឺ ព្រះបាទនរោត្តម សីហនុវរ្ម័ន បន្ទាប់ពីសិលាចារឹកទាំងឡាយ បានត្រូវរកឃើញនឹងអានដាច់ឡើងវិញ។

ដូចភាគច្រើននៃ "នគរ" ទាំងឡាយ ដែលនៅជុំវិញប្រទេសចិនដែរ, ស្រុកខ្មែរ (ហ៊្វូណន) បានត្រូវចិនសំគាល់ជារដ្ឋចុះចូល។ ការបញ្ជូនរាជទូតជាមួយសួយសាអាករមកប្រទេសចិន បានត្រូវធ្វើជាហូរហែរៀងមកដោយស្តេចនៃហ៊្វូណន (នគរភ្នំ) រួចមកនៃចិនឡា (នគរពួកកូនឥសីកម្ពុ)។ ដោយហេតុនេះ, ចាប់តាំងពីសតវត្សរ៍ទី៣ មក, អត្ថបទចិនអំពីស្រុកខ្មែរ ក៏មានមុនសិលាចារឹកខ្មែរ។ នៅឆ្នាំ ៥០៦ ភិក្ខុខ្មែរនាមសង្ឃពលា បានត្រូវស្តេចចិននៃរាជវង្សលៀង និមន្តទៅស្រុកចិនដើម្បីបកប្រែព្រះត្រៃបិដក។ ភិក្ខុនោះគង់នៅស្រុកចិន ១៦ ឆ្នាំ។ ឆ្នាំបន្ទាប់មក, ៥០៧, ព្រះចៅក្រុងចិន (វូ) ថ្វាយងារជា "មេទ័ព" បង្ក្រាបទិសទក្សិណ, ស្តេចនគរភ្នំ, ដល់ព្រះបាទជ័យវរ្ម័ន។ នៅឆ្នាំ ១០៧៦ ដោយចិនបបួលធ្វើសង្គ្រាមជាមួយនឹងតុងកឹង, ស្តេចហរស្សវរ្ម័នទី៣ បញ្ជូនបេសកៈយោធពលមួយកង ទៅលុកលុយស្រុក ញ៉េ-អាន (ស្រុកហូជីមិញ!)។ នៅឆ្នាំ ១២៨៥ ជ័យវរ្ម័នទី៨ លើកសួយសាអាករ ទៅឲ្យពួកម៉ុងហ្គោល។ ក្នុង គ.ស. ១២៩៦ ស្តេចម៉ុងហ្គោល ទីមួខាន់ បញ្ជូនបេសកកម្មមួយមកកម្ពុជា ក្រោមរជ្ជកាលស្តេចឥន្ទ្រាវរ្ម័នទី៣ ហើយដែលនៅក្នុងនោះមានអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ ចេវ តាក្វាន់។

ចេវ តាក្វាន់ បានសរសេរសៀវភៅចាស់ជាងគេទាំងអស់ ដែលអធិប្បាយអំពីយសោធរៈ (អង្គរ) សៀវភៅដែលជាប្រភព បើកឲ្យអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្របារាំងស្គាល់ហើយសរសេរបាន អំពីអារិយធម៌ខ្មែរដំបូង (សៀវភៅ ចេវ តាក្វាន់ បានត្រូវបកប្រែដោយ ព. ប៉េល្លីយូ ក្នុងព្រឹត្តិប័ត្រនៃសាលាបារាំងនៅចុងបូព៌ាប្រទេស, នៅឆ្នាំ ១៩០២)។ ក្នុង គ.ស. ១៣២៧ ស្តេចឥន្ទ្រាវរ្ម័ន ផ្ទេរបល្ល័ង្កឲ្យទៅកូនដែលសោយរាជ្យក្រោមឈ្មោះថា ជ័យវរ្ម័នទី៩ បរមឥសូរ។ គឺនៅក្នុងរជ្ជកាលស្តេចនេះ ដែល "ការដូចជាបដិវត្តន៍" ទីមួយ (pseudo-révolution) បានផ្ទុះឡើង ដោយបញ្ឈប់យ៉ាងទាន់ហន់នូវឥទ្ធិពលព្រហ្មញ្ញសាសនា ហើយយកពុទ្ធសាសនា មកដាក់លើប្រទេសវិញ (ចំអកនៃព្រហ្មលិខិត, ឈ្មោះនៃជ័យវរ្ម័នទី៩ មុនពេលសោយរាជ្យគឺ សីហនុ!)។ "ការបដិវត្តន៍ក្លែង" នេះ ដំណាលគ្នានឹងការណ៍ ដែលរាស្ត្រសាមញ្ញឡើងសោយរាជ្យជាស្តេច ៖ តាត្រសក់ផ្អែម, និព្វានបាទ, លំពង់ ។ល។ ឲ្យសញ្ញានៃការចាប់ផ្តើមចុះឱនថយនៃកម្ពុជា ដែលនឹងមានរយៈប្រាំសតវត្សរ៍។ ក្នុងកំឡុង ៥០០ ឆ្នាំនោះ អាណាចក្រខ្មែរបានរបេះរិចរិល រហូតមកក្រោមការរុញច្រាន នៃពួកថៃ និង ពួកវៀត, អាណិកជនពីរសាសន៍ ដែលមានដើមកំណើតនៅស្រុកចិន។

បន្ទាប់ពីការប្តូរគ្នាខ្លះក្នុងសតវត្សរ៍ទី១៥, ប្រភពប្រវត្តិសាស្ត្រក៏បានស្ងាត់ឈឹង អំពីកិច្ចទាក់ទងខ្មែរ-ចិន។ លុះមកដល់សតវត្សរ៍ទី១៧, ទើបគេបានដំណឹងខ្លះឡើងវិញ ប៉ុន្តែអំពីការអន្តោប្រវេសន៍នៃជនជាតិចិន មកក្នុងស្រុកខ្មែរ (អានទំព័រ ៣២, លេខយោង ៣)។ នៅសតវត្សរ៍ទី១៩, ដូចជាប្រទេសកម្ពុជាដែរ, ប្រទេសចិនបានធ្លាក់ក្រោមអាណានិគមរបស់ពួកស្បែកស។ ការច្បាំងគ្នាព្រោះរឿងអាភៀន (អង់គ្លេសបាញ់គ្រាប់បែកលើកង់តុង នៅឆ្នាំ ១៨៤១) បានចប់ដោយសន្ធិសញ្ញាក្រុងណានកាំង នៅខែសីហា ១៨៤២ ដែលឲ្យហុងកុង និងកោះខ្លះទៀតទៅអង់គ្លេស។ តាមសន្ធិសញ្ញាក្រុងតៀនទ្សិន នៃឆ្នាំ ១៨៨៥, ចិនឲ្យទៅបារាំងត្រួតនូវនគរអណ្ណាម និង តុងកឹង ដែលជាស្រុកចំណុះខ្លួន។ ប្រទេសចិនទើបនឹងងើបឡើងវិញលើឆាកនយោបាយឥណ្ឌូចិន នៅឆ្នាំ ១៩៥៤ ក្នុងពេលធ្វើសន្និសីទក្រុងហ្សឺណែវ។

ស្ទើរតែមួយសតវត្សរ៍នៃការត្រួតត្រារបស់បារាំង បានធ្វើឲ្យខ្មែរមានទំលាប់រស់នៅដោយ "មានគេការពារ"។ ក្រោយពីបានដេញចេញទាំងមិនអស់អាល័យនូវ "អ្នកការពារ" បារាំង, រាជាណាចក្រខ្មែរ, នៅមុខការប៉ុនប៉ងពង្រីកទឹកដីជាអល្វជ្ជីនៃអ្នកជិតខាងយួន, ខំរក "អ្នកការពារ" ម្នាក់ទៀត។ សន្ទុះទីមួយរបស់ខ្មែរ គឺតម្រង់ទៅសហរដ្ឋអាមេរិក។ នៅថ្ងៃ ១៧ តុលា ១៩៥៣ បារាំងផ្ទេរអំណាចសឹកមកកម្ពុជាវិញ។ នៅមុខទាហាន ១០ ០០០ នាក់ នៃកងទ័ពមែនទែនរបស់វៀតមិញ (បង្កប់ក្នុងខេត្ត ព្រៃវែង, ស្វាយរៀង, តាកែវ, កំពត និងបាត់ដំបង) និងមុខចំនួនដែលគេមិនដឹង នៃទាហានរបស់កងទ័ពប្រជាជនខ្មែររំដោះរបស់ សឺង ង៉ុកមិញ (APKL) កម្ពុជាមានតែ ១២ កងវរសេនាតូចថ្មើរជើង។ ថ្ងៃ ២ មេសា ១៩៥៤, កំពុងតែពេញប្រយុទ្ធនៅ ដៀន បៀនភូ, វៀតមិញចូលលុកលុយកម្ពុជាពីខាងទិសឦសាន។ ថ្ងៃ ២០ ឧសភា រាជរដ្ឋាភិបាលប្រកាសសុំជំនួយសឹកពីសហរដ្ឋអាមេរិក។ នៅហ្សឺណែវ, ឆ្លៀតឱកាសក្នុងកិច្ចពិភាក្សាជាទ្វេភាគី, រដ្ឋាភិបាលខ្មែរខំស្ទង់មើលនូវប្រតិកម្មអាមេរិកាំង ក្នុងពេលណាកម្ពុជាត្រូវលុកលុយដោយវៀតមិញ។ សហរដ្ឋអាមេរិក, ដោយចង់គោរពពាក្យសន្យារបស់ អង់តូនី អេដែន ទៅ ជូ អេនឡាយ (ដែលថានឹងមិននាំកម្ពុជាចូលក្នុងសម្ពន្ធភាពយោធា ជាមួយមហាអំណាចខាងលិចណាមួយ), ឆ្លើយដោយមិនព្រមសន្យាអ្វីឡើយ។

បើគេជឿតាមអ្នកនិពន្ធ រូហ្សស្មិថ ("នយោបាយក្រៅប្រទេសនៃកម្ពុជា") ដែលនាំពាក្យសំដី នៃអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្មែរក្នុងសម័យនោះ, ប្រទេសកម្ពុជា បានសុំចូលសម្ពន្ធភាព សេអាតូ ដែរ ដែលគេកំពុងតែរៀបចំក្នុងពេលនោះ។ តាមអ្នកនិពន្ធដដែល, រដ្ឋលេខាធិការ បេដែល ស្មិថ មិនព្រមទទួលបេក្ខភាពខ្មែរដោយសំអាងថា មិនចង់បំពារបំពានលើកិច្ចព្រមព្រៀងហ្សឺណែវ, ប៉ុន្តែ សុំឲ្យកម្ពុជាទុកចិត្តថាខ្លួននឹងនៅក្រោមម្លប់ "ការពារ" របស់ សេអាតូ នេះ។ ថ្ងៃ ៨ កញ្ញា ១៩៥៤ នៅក្រុងម៉ានិល, សហរដ្ឋអាមេរិក, អង់គ្លេស, បារាំង, អូស្ត្រាលី, នូវែលហ្សេឡង់, ហ្វីលីពីន, ប៉ាគីស្ថង់ និង ថៃ ចុះហត្ថលេខាបង្កើតអង្គការនៃសន្ធិសញ្ញានៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ (សេអាតូ)។ ដូចដែលបានសន្យា, សម្ពន្ធភាពសឹកនេះ ដាក់កម្ពុជាក្នុង "ផ្ទៃការពារ" របស់ខ្លួនដែរ។ ប៉ុន្តែប្រទេសកម្ពុជា ដោយពុំសូវទុកចិត្តលើកិច្ច "ការពារ" នេះ, ក៏រកតម្រង់នយោបាយក្រៅប្រទេសខ្លួន ទៅទិសថ្មីទៀត។

ជាលើកទីមួយ, នៅខែវិច្ឆិកា ១៩៥៤, ព្រះចៅសីហនុបញ្ជាឲ្យឃោសនាអំពីខ្សែនយោបាយ "អព្យាក្រឹតយ៉ាងហ្មត់ចត់" មួយ, ក្រោយពេលត្រឡប់មកពីទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសភូមានៃលោក អ៊ូ នូ។ ក្រោយបន្តិចមក លោក នេរុ មកធ្វើទស្សនកិច្ចឯភ្នំពេញ។ គឺក្នុងពេលនោះហើយ ដែលព្រះបាទសីហនុទទួលមេរៀនទីមួយខាងនយោបាយ "មិនចូលបក្សខាងណា" ពីបណ្ឌិត នេរុ, ហើយចោទសម្ពន្ធភាព សេអាតូ ថានាំមកតែបរិយាកាសអសន្តិសុខដែលផ្ទុយនឹងចំណង់សន្តិភាព ដែលមហាអំណាចបានកំណត់ហើយ នៅហ្សឺណែវ។ ថ្ងៃ ២ មីនា ១៩៥៥, សម្តេចសីហនុ ដាក់រាជ្យឲ្យឪពុក, សម្តេចនរោត្តម សុរាម្រឹត។ ៣-៤ អាទិត្យក្រោយមក សីហនុសងទស្សនកិច្ចដល់ នេរុ ឯប្រទេសឥណ្ឌា។ ជាមួយរដ្ឋមន្ត្រីទីមួយឥណ្ឌា សម្តេចឧបយុវរាជសម្ភោធចំណាងជើងនយោបាយ "បញ្ចសីលា" គោលគំនិតទាំងប្រាំនៃ "ការរស់នៅជាមួយគ្នាដោយសន្តិភាព"!

នៅខែមេសា ១៩៥៥ សន្និសីទនៅបាន់ឌុង ចាប់ធ្វើឡើង។ ជូ អេនឡាយ ឆ្លៀតឱកាសពីកិច្ចសន្ទនាជាឯកជនជាមួយសីហនុ ដើម្បីវាយសំរុកខាងផ្លូវទូត។ ក្នុងការជជែកគ្នានោះ រដ្ឋមន្ត្រីទីមួយចិន ស្នើអំពីរឿងកម្ពុជាសុំជំនួយសឹកពីសហរដ្ឋអាមេរិក។ ក្នុងរឿងនេះ សីហនុបញ្ជាក់ទៅ ជូ អេនឡាយ ថានឹងមិនមានមូលដ្ឋានទ័ពអាមេរិកាំងនៅកម្ពុជាឡើយ, ហើយកម្ពុជានឹងមិនសុំឲ្យ សេអាតូ ការពារទេ។ ជឿមែនទែន, ជូ អេនឡាយ ប្រាប់សម្តេចសីហនុឲ្យទុកចិត្តថា ចិននឹងមិនជ្រៀតជ្រែកក្នុងរឿងផ្ទៃក្នុងនៃកម្ពុជាឡើយ។ ថ្ងៃ ១៦ ឧសភា ១៩៥៥, កម្ពុជានិងសហរដ្ឋអាមេរិក ចុះហត្ថលេខាអំពីជំនួយខាងផ្លូវទ័ព។ បន្ទាប់មក បេសកកម្មយោធាអាមេរិ-

កាំងមួយ (MAAG) ក៏មកតាំងទីឯភ្នំពេញ។ ថ្ងៃ ១១ កញ្ញា ការបោះឆ្នោតឲ្យជ័យជំនះទៅ គណបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយម។ អស់កង្វល់ពីទំនាស់ខាងក្នុង, ជឿជាក់ថា អំណាចនឹងនៅតែក្នុងដៃខ្លួនម្នាក់, សម្តេចសីហនុដូរយ៉ាងរហ័សនូវនយោបាយក្រៅប្រទេស ការណ៍ដែលនឹងធ្វើឲ្យអាមេរិកាំងមិនពេញចិត្តយ៉ាងខ្លាំង។ នៅខែកុម្ភៈ ១៩៥៦, តបនឹងសេចក្តីអញ្ជើញរបស់ ប្រធានាធិបតីហ្វីលីពីន ម៉ាក់ សាយសាយ, សីហនុធ្វើទស្សនកិច្ចជាផ្លូវការនៅក្រុងម៉ានិល។ នៅទីនោះ, ហេតុដែលធ្វើឲ្យគេភ្ញាក់ផ្អើលគ្រប់គ្នា, នាយករដ្ឋមន្ត្រីខ្មែរ (កាលនោះមិនទាន់តាំងខ្លួនជាប្រមុខរដ្ឋនៅឡើយ) ថ្លែងការណ៍ថា កម្ពុជាឥតត្រូវការកិច្ចការពារនៃ សេអាតូ ទេ។ ថ្ងៃ ១៣ ខែដដែល សម្តេចធ្វើទស្សនកិច្ចជាផ្លូវការទីមួយនៅប្រទេសចិន ដែលនៅទីនោះប្រធានម៉ៅបានទទួល។ នៅប៉េកាំង, ជាថ្មីម្តងទៀត, សីហនុ ទាត់ចោលកិច្ចការពារ សេអាតូ។ ដោយឆ្លល់នឹងប្រតិកម្មសម្តេចសីហនុ, រដ្ឋលេខាធិការ ហ្វូសស្ទែរ ដល្លឹស ផ្ញើលិខិតមួយមករដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសខ្មែរ តាមរយៈលោក នង គិមនី, រាជទូតលើកដំបូងនៅប្រចាំ ស.រ.អា., លិខិតចុះថ្ងៃ ១៩ មេសា ហើយដែលការដកស្រង់មានដូចតទៅ ៖

“លោករដ្ឋមន្ត្រី, ខ្ញុំមានសេចក្តីបារម្ភដោយដឹងថា សេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្នុងពេលថ្មីៗ នេះ ដែលចេញពីមជ្ឈដ្ឋានផ្សេងៗ បានធ្វើឲ្យឮកាន់តែខ្លាំងថា សហរដ្ឋអាមេរិកប៉ុនប៉ងបង្ខំប្រទេសកម្ពុជា ឲ្យចូលក្នុងសម្ពន្ធភាព សេអាតូ បើមិនព្រម នឹងឈប់បានជំនួយសេដ្ឋកិច្ច, ហើយថា សហរដ្ឋអាមេរិកបានបង្ខំប្រទេស វៀតណាម និង ថៃ ជាមិត្តនិងប្រកបដោយឯករាជ្យ ឲ្យចាត់វិធានការជាសង្គ្រាមសេដ្ឋកិច្ចទល់នឹងកម្ពុជា ក្នុងគោលបំណងដូចបានឮមកហើយនេះ។

“នៅថ្ងៃ ២ មេសា រដ្ឋទូតអាមេរិកាំង បានថ្វាយដំណឹងជាផ្លូវការដល់ព្រះមហាក្សត្រិយ៍ ទាំងពីរអង្គនៃកម្ពុជាថា សហរដ្ឋអាមេរិកពុំដែលបានថ្លែងជាផ្លូវការ និងជាសាធារណៈក្នុងពេលណាម្តងឡើយ នូវការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនលើនយោបាយក្រៅប្រទេសនៃកម្ពុជា។ នយោបាយសហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងកម្ពុជា យកមូលដ្ឋានលើបទបញ្ញាមួយយ៉ាងខ្លី ៖ សហរដ្ឋអាមេរិក, តាមរយៈកម្មវិធីជំនួយ យោធានិងសេដ្ឋកិច្ច របស់ខ្លួនរកជួយដល់រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ក្នុងការប្រឹងប្រែងជាអលជ្ជី ដើម្បីរក្សាទុកឯករាជ្យ អធិបតី នៃរាជាណាចក្រ។ ជំនួយនេះបានត្រូវផ្តល់ តែតាមបំណងនៃរាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរទេ ដែលបានសុំជាផ្លូវការនូវជំនួយយោធា ក្នុងថ្ងៃ ២០ ឧសភា ១៩៥៤ និង ជំនួយយោធាផង ជំនួយសេដ្ឋកិច្ចផង នៅថ្ងៃ ១ កញ្ញា ១៩៥៤។

“ទោះបី សហរដ្ឋអាមេរិកជឿថា ប្រជាជាតិសេរីទាំងឡាយអាចទប់ទល់បានយ៉ាងប្រត្យក្សជាង និងគ្រោះថ្នាក់នៃការឈ្លានពានកុម្មុយនិស្ត តាមរយៈកិច្ចការពាររួមគ្នា, ក៏នយោបាយអាមេរិកាំងទទួលស្គាល់ថាប្រទេសខ្លះចូលចិត្តមិនចូលរួមក្នុងកិច្ចរៀបចំសន្តិសុខតាមភូមិភាគ ថ្វីត្បិតតែប្រទេសទាំងនោះបានសម្រេចចិត្តការពារខ្លួន ទល់នឹងការឈ្លានពាន ឬវិទ្ធង្សនា លើឯករាជ្យខ្លួន។ ការជ្រើសរើសនេះ យើងគោរព។ សហរដ្ឋអាមេរិក មិនរកបំណងនៃការការពារគ្នាទៅវិញទៅមក ជាមួយប្រទេសណាឡើយ បើប្រទេសនេះមិនជឿថា ឯករាជ្យខ្លួននឹងស្រួលរក្សាទុកជាង ដោយអនុវត្តន៍គោលគំនិតនៃសន្តិសុខរួមនេះ”។ (ក្នុង “ព្រឹត្តិប័ត្រនៃក្រសួងការបរទេសអាមេរិកាំង”, ៣០ មេសា ១៩៥៦, ទំព័រ ៧២៧)

នៅខែមិថុនា ១៩៥៦ កម្ពុជានិងចិន ចុះកិច្ចព្រមព្រៀងទីមួយខាងពាណិជ្ជកម្ម និងលើជំនួយមួយមានតម្លៃ ២២ លាន ៤ សែនដុល្លារ។ ថ្ងៃ ២៧ វិច្ឆិកា ឆ្នាំដដែល ជូ អេនឡាយ មកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅកម្ពុជា, ដែលជាទស្សនកិច្ចទីមួយនៃ អ្នកមុខអ្នកការចិនកុម្មុយនីស្ត។ ក្នុងឱកាសនោះ ជូ អេនឡាយ បានប្រកាសដល់អាណិកជនចិនដែលរស់នៅក្នុងកម្ពុជា ឲ្យបញ្ចូលខ្លួនក្នុងសង្គមខ្មែរ ហើយគោរពច្បាប់នៃប្រទេសខ្មែរ។

ខែមិថុនា ១៩៥៨ កងវរសេនាតូចយួនខាងត្បូងពីរកង របស់ ង៉ោ ឌិនយៀម ចូលរំលោភក្នុងខេត្តស្ទឹងត្រែង ហើយបង្ខិតបង្គោលព្រំដែន។ សម្តេចសីហនុ ហៅសហរដ្ឋអាមេរិកឲ្យធ្វើអន្តរាគមន៍។ មួយខែបន្ទាប់ពី

ឧប្បត្តិហេតុនេះ ប្រទេសកម្ពុជាទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់ដល់ សាធារណរដ្ឋចិនប្រជាមានិត ហើយប្តូររដ្ឋទូតគ្នា។ កិច្ចទាក់ទងជាផ្លូវទូតជាមួយចិននេះ បានធ្វើឲ្យអាមេរិកាំងភ្ញាក់ជាខ្លាំង ដោយឥតបានដឹងមុនឡើយ។ រ៉ា ស៊ីងតោន ហៅរដ្ឋទូតខ្លួន (ខលស្ត្រុម) ទៅសួរពិគ្រោះ។ ដោយសំគាល់កាយវិការសម្តេចសីហនុ ជាការរករឿង, សហរដ្ឋអាមេរិករៀបចំគំរោងការណ៍ដើម្បីទម្លាក់សីហនុ (បានជាមានការក្បត់របស់ ដាប ឈួន មួយឆ្នាំបន្ទាប់មក)។ ២ ខែក្រោយការទទួលស្គាល់នេះ នៅក្នុងមហាសន្និបាតទី ១៣ នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ, កម្ពុជាគាំទ្រការតក់កិច្ចការ ដើម្បីឲ្យចិនចូលក្នុង អ.ស.ប.។ ប៉ុន្តែ កិច្ចទាក់ទងជាលើកដំបូងរវាងខ្មែរនិងចិននេះ ពុំមែនបានធ្វើទៅដោយល្អឥតខ្ចោះទេ។ ដូច្នេះមែន, បន្ទាប់ពីការប្តូររដ្ឋទូតរវាងប្រទេសទាំងពីរមក, បេសកកម្មសេដ្ឋ-កិច្ចចិនមួយមកតាំងទីនៅភ្នំពេញ។ គណៈបេសកកម្មនេះ ជួយជាប្រាក់កាសដល់សារពត៌មានខាងឆ្វេងខ្លះ ហើយកាន់កាប់សាលាចិននៅស្រុកខ្មែរ។ ពីរឆ្នាំក្រោយមក, ១៩៦០, ជនជាតិចិនជាច្រើននាក់ បានត្រូវចាប់ដោយអាជ្ញាធរខ្មែរ ព្រោះសកម្មភាពវិទ្ធង្សនា។ នៅខែឧសភា, ក្នុងឱកាសទស្សនកិច្ចទីពីររបស់ ជូ អេនឡាយ, ចិនប្រមាណ ៦០ នាក់បានត្រូវចាប់បញ្ជូនទៅប្រទេសចិនវិញ។ បន្ទាប់ពីឧប្បត្តិហេតុទាំងនេះ ប្រទេសចិនពិនិត្យឡើងជាថ្មី នូវនយោបាយខ្លួនចំពោះកម្ពុជា។

នៅខែធ្នូ ១៩៦០ លីវ ចាវជី ធ្វើទស្សនកិច្ចនៅកម្ពុជា ដែលនៅទីនោះ ប្រធានាធិបតីចិនចុះសន្ធិសញ្ញាមួយលើមិត្តភាពនិងលើការមិនឈ្លានពាន ជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាល។ សមាគមមួយឈ្មោះ "សមាគមមិត្តភាពចិន - ខ្មែរ" បានត្រូវបង្កើតឡើង ហើយដែលតាំងទីស្នាក់ការនៅក្រុងប៉េកាំង (គឺក្នុងឆ្នាំ ១៩៦០ នោះហើយដែល, តាមសំដី ប៉ុល-ពត នៅប៉េកាំងក្នុងពេលថ្មីៗ នេះ, គណបក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរបានកើតឡើង)។ តបគុណនឹងនយោបាយចិនដែល "គាំទ្រដោយឥតលក្ខខ័ណ្ឌ " និងដែល "មិនជ្រៀតជ្រែក", កម្ពុជា តំរង់ខ្លួនតាមខ្សែនយោបាយក្រៅប្រទេសរបស់ចិន (ក្នុងពេលដែលវៀតណាមខាងជើង, ថ្វីត្បិតតែខ្លួនស្និទ្ធណាស់ជាមួយចិនកាលសម័យនោះ, បានមាននយោបាយប្រយ័ត្នជាង!)។ នៅខែកញ្ញា ១៩៦២ រាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរទទួលស្គាល់ប្រទេស អាល់បានី (មួយឆ្នាំក្រោយមក, នៅខែតុលា ១៩៦៣, កម្ពុជានិងអាល់បានី ដាក់ការសម្រេចចិត្តមួយនៅ អ.ស.ប. ដើម្បីដេញតៃវ៉ាន់ចេញ ហើយទទួលចិនប្រជាមានិតវិញ ក្នុងមហាសន្និបាត)។ នៅខែធ្នូ ១៩៦២, ក្នុងសន្និសីទនៅកូឡុំបូ ដែលនេរុបានកោះហៅ ដើម្បីដោះស្រាយទំនាស់ព្រំដែនចិន-ឥណ្ឌា, សីហនុ រើសយកការចចារផ្ទាល់រវាងគូវិវាទទាំងពីរ ហើយទាត់ចោលសេចក្តីស្នើនៃអេហ្សិប ដែលចង់ឲ្យបង្កើតមណ្ឌលឥតទ័ពមួយ —ការដោះស្រាយដែលចិននឹងមិនទទួលឡើយ។ នៅខែតុលា ១៩៦៤, ពេលដែលចិនពិសោធគ្រាប់បែកបរមាណូទីមួយរបស់ខ្លួន, សម្តេចសីហនុ ជាប្រមុខរដ្ឋតែម្នាក់ឯងគត់ ដែលបានផ្ញើសំបុត្រគាំទ្រទៅចិន, ក្នុងពេលដែលប្រទេសនៃប្លុកសង្គមនិយម —យួនខាងជើងក៏ដែរ— បានប្រកាន់ការនៅស្ងាត់ស្ងៀម ជាសញ្ញានៃការមិនយល់ទាស់របស់ខ្លួន....

សីហនុ ប្រើការជិតស្និទ្ធជាមួយចិននេះ ដើម្បីកំចាត់ពួកខាងឆ្វេងដែរ ដែលនៅតែខ្លាំង។ នៅដើមឆ្នាំ ១៩៦២, សមាជិក ១៥ នាក់នៃគណបក្សប្រជាជន (នៅក្នុងនោះមាន នង-សួន អគ្គលេខាធិការ) បានត្រូវចាប់ឃុំឃាំង។ ជាការណ៍ធម្មតា នយោបាយសីហនុនេះ បង្កើតកំហឹងអាមេរិកាំងដែលពន្យុះដោយចំ ឬមិនចំ ដល់រណបខ្លួនទាំងពីរ (សៀម និង យួន) ឲ្យបង្កឧប្បត្តិហេតុតាមព្រំដែន (នេះបើមិននិយាយពីការរកសម្លាប់សីហនុទៀត)។ តាំងពីពេលដែលសន្និសីទនៅហ្សឺណែវអំពីប្រទេសលាវក្នុងឆ្នាំ ១៩៦២ បានចាប់ធ្វើឡើង, សម្តេចសីហនុសុំឲ្យមហាអំណាចនិងរណបរបស់ខ្លួន ពង្រីកការជជែកដល់កម្ពុជា ដើម្បីដោះស្រាយឲ្យអស់តែម្តង នូវចំណោទព្រំដែនរវាងកម្ពុជានិងអ្នកជិតខាង។ ប្រធានាធិបតី កេណ្ណឺឌី ប្រកែកដោយគួរសមតាមសំបុត្រមួយចុះថ្ងៃ ៣១ សីហា ១៩៦២។ ចំណែកឯ ង៉ោ ឌិនយៀម ទាត់ចោលសំណើនេះយ៉ាងដាច់អហង្ការ ហើយ

ទាមទារឲ្យមានការត្រួតត្រាព្រំដែនជាទ្វេភាគី (យៀម ចោទកម្ពុជាថាឲ្យជំរកដល់យៀកកុង)។ ប្រទេសថៃ, កំពុងតែពេញជម្លោះរឿងព្រះវិហារ, ខ្ចប់ត្រចៀកធ្វើថ្លង់ ជាការណ៍ធម្មតា។ រីឯប្រទេសចិនវិញ គាំទ្រទាំងស្រុងនូវសំណើរខ្មែរ!

នៅខែឧសភា ១៩៦៣ (*) លីវ ចាវជី មកទស្សនាកម្ពុជាម្តងទៀតជាលើកទី២។ មុនពេលគាត់មកដល់បន្តិច, វៀតណាមខាងជើង ដែលបានទាមទារយកកោះខ្មែរដូចយួនខាងត្បូងដែរ កាលពីឆ្នាំ ១៩៦២, ដកការទាមទារខ្លួនទៅវិញ។ ខែវិច្ឆិកា ១៩៦៣, អាមេរិកាំងឲ្យស្ថានីយវិទ្យុផ្សាយសម្លេងមួយ ទៅពួកខ្មែរសេរី។ តបនឹងអំពើនេះ, សីហនុដេញគណៈបេសកកម្មជំនួយអាមេរិកាំងចេញ។ មួយខែក្រោយមក, នៅខែធ្នូ, កម្ពុជានិងចិនចុះកិច្ចព្រមព្រៀងលើកទីមួយ ខាងជំនួយយោធា។ នៅលើផ្ទៃក្នុង សម្តេចសីហនុកាន់តែរុញទៅមុខខ្លាំងនូវផែនការ "សង្គមកម្ម" ដោយយកជំនួញនាំចូល-ដឹកចេញ មកឲ្យជាតិធ្វើ (អាហរណ៍-នីហរណ៍)។

ខែសីហា ១៩៦៤, ឧប្បត្តិហេតុនៃឈូងសមុទ្រតុងកឹង ឲ្យសញ្ញានៃការចាប់ផ្តើមសង្គ្រាមទី២នៃឥណ្ឌូចិន (ការបាញ់នាវាពិឃាដ "ម៉ាដ់ដុក្ស" ឲ្យលេសទៅអាមេរិកាំង ដើម្បីទំលាក់គ្រាប់បែកលើហាណូយ)។ ការកើនកំរិតសង្គ្រាមនៃអាមេរិកាំង ធ្វើឲ្យយួនខាងត្បូងកាន់តែកោងកាចឡើង។ មួយអន្លើទៀត កម្ពុជាបានផ្តាច់ចំណងទូតជាមួយប្រទេសនេះ តាំងពីខែសីហា ១៩៦៣ មកហើយ (ង៉ោ ឌិនយៀម បានត្រូវគេរំលំនៅថ្ងៃ ១ វិច្ឆិកា)។ ចាប់តាំងពីខែកុម្ភៈ ១៩៦៤, បន្ទាប់ពីបានចោទកម្ពុជាថា ដឹកអាវុធឲ្យយៀកកុង, អាជ្ញាធរយួនខាងត្បូង បញ្ជាឲ្យកងទាហានខ្លួនដេញតាមវៀតកុងក្នុងទឹកដីខ្មែរ។ ការរំលោភលើព្រំដែននេះ ធ្វើឲ្យស្លាប់និងរបួសដល់ខ្មែរឥតទោស ជាច្រើននាក់។ កម្ពុជា ចោទសហរដ្ឋអាមេរិកថា ទាញខ្សែញាក់ការវាយចូលទាំងនេះ។ បណ្តឹងមួយបានត្រូវដាក់នៅ ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលបញ្ជូនគណៈកម្មការស៊ើបអង្កេតមួយមក ប៉ុន្តែឥតបានការអ្វីឡើយ។ ចំណែកខាងគណៈកម្មការអន្តរជាតិខាងកិច្ចត្រួតត្រាវិញ (សេ.អ៊ី.សេ.) ប្រកែកមិនព្រមធ្វើអាជ្ញាកណ្តាល តាមសម្លេងមិនព្រមដាក់អហង្កា (véto) *នៃប្រតិភូកាណាដា ដែលសំអាងថា រឿងនេះចេញពីសមត្ថកិច្ចគណៈកម្មាការ (សេ.អ៊ី.សេ. បានត្រូវបញ្ឈប់ដោយឥតមានកំណត់ថ្ងៃ-ខែ* sine die *ដោយសម្តេចសីហនុ នៅដំណាច់ឆ្នាំ ១៩៦៩)។ ការមិនសូវត្រូវគ្នារវាងខ្មែរនិងអាមេរិកាំង មានកាន់តែខ្លាំងឡើង ស្របគ្នានឹងការរំលោភព្រំដែនដោយយួនខាងត្បូង។ រដ្ឋាភិបាលទាំងពីរព្រមចាប់ធ្វើការចចារដើម្បីរកការដោះស្រាយនៃចំណោទនេះ។ ថ្ងៃ ៨ ធ្នូ ១៩៦៤ នៅក្រុងញូវដែលី, លោក សឺន-សាន ជួបប្រាស្រ័យនឹងរដ្ឋទូតអាមេរិកាំង បុនសាល។ អាមេរិកាំងខំញាត់ "ត្រចៀក" អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្មែរថា សហរដ្ឋអាមេរិកឥតមានមធ្យោបាយអ្វីដើម្បីបង្ខិតបង្ខំអាជ្ញាធរយួនបានទេ ចំពោះអាជ្ញាធរសៀមក៏ដែរ!*

មួយចំណែកទៀត ទំនាស់ចិន-សូវៀត ដែលកាន់តែខ្លាំងឡើងរៀងរាល់ឆ្នាំ ក៏ជម្រុះឥទ្ធិពលមកលើឥណ្ឌូចិនដែរ។ ទំនាស់ទ្វេភាគីរវាង សហរដ្ឋអាមេរិក និងប្លុកចិន-សូវៀត បានក្លាយបន្តិចម្តងៗ ជាការប្រជែងត្រីភាគី។ ដោយរកការត្រូវរ៉ូវគ្នាពុំបានជាមួយ សម្ពន្ធភាពអាមេរិក-យួនខាងត្បូង-សៀម, សម្តេចសីហនុ, ដោយ "ចាក់" លើបរាជ័យអាមេរិកាំង, រកចចារជាមួយសម្ពន្ធភាពម្ខាងទៀត (រណសិរ្សយៀកកុង, យួនខាងជើង, ប៉ាថេតឡាវ និងរណសិរ្សស្នេហាជាតិថៃ) លើ "ការទទួលស្គាល់ព្រំដែនកម្ពុជា" (!)។ លើបញ្ហានេះ សម្តេចសីហនុបានធ្វើកំហុសមួយធំណាស់ អំពីនយោបាយក្រៅប្រទេស ព្រោះថា គឺ ប្រមុខរដ្ឋខ្មែរតែម្តងដែល

(*)- បើគេជឿតាមដំណឹងដែលបង្ហើបដោយ ប៉ុល-ពត នៅប៉េកាំងក្នុងពេលថ្មីៗនេះ, គឺក្នុងឆ្នាំ ១៩៦៣ ដែល សីហនុ, ក្នុងល្បិចមួយ ដើម្បីបង្អាប់ពួកខាងឆ្វេង, ហៅពួកឆ្វេង ៣៤ នាក់ដែលនគរបាលស្គាល់ ឲ្យមកចូលរួមក្នុងរាជរដ្ឋាភិបាល។ បកប្រែ "ការអញ្ជើញ" នេះ មកជាសញ្ញានៃការចាប់ផ្តើមបង្ក្រាបមួយថ្មីទៀត, ប៉ុល-ពត (សាឡុត-សរ) ជ្រើសរើសយកផ្លូវដែលនាំទៅព្រៃ។

បានបង្កើតបញ្ហា "ព្រំដែនដែលគេទទួលស្គាល់" នេះ ហើយសើយបង្ហាញទៅអ្នកជិតខាង នូវចំណុចខ្សោយនៃប្រទេស ៖ ការគ្មានសមត្ថភាព និង ការគ្មានចំណង់ការពារឲ្យខាងតែបាននូវព្រំដែនខ្លួន! យើងនឹងឃើញក្នុងពេលបន្តិចទៀតនេះ នូវរបៀបយួនប្រើប្រាស់ភាពខ្សោយរបស់ខ្មែរ។

នៅខែកញ្ញា ១៩៦៤ ក្នុងពេលធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប៉េកាំង, សម្តេចសីហនុ, ជាមួយការជួយខ្វាយខ្វល់នៃរដ្ឋាភិបាលចិន, ជួបជំណាងនៃវៀតណាមខាងជើង, នៃរណសិរ្សយៀកកុង(*) និងនៃប៉ាថេតឡាវ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍បញ្ចប់ដែល លីវ ចាវជី អាននៅថ្ងៃ ៥ តុលា ធ្វើឲ្យឡើងទឹកចិត្តណាស់ ៖ "ពេលណាមានការឈ្លានពានតាមកងទ័ព ប្រទេសកម្ពុជាអាចរង់ចាំទទួលការគាំទ្រយ៉ាងពេញកម្លាំងនៃប្រជាជនចិន"។ ប៉ុន្តែ លទ្ធផលនៃកិច្ចសន្ទនាជាមួយតំណាងកុម្មុយនីស្តទាំងឡាយនៃឥណ្ឌូចិន មិនសូវជាថ្លៃថ្លាទេ។ ពួកទាំងនេះយល់ព្រមគ្រប់គ្នាទទួលស្គាល់និងគោរពតាមមាត់ នូវព្រំដែនខ្មែរ, ប៉ុន្តែទាំងអស់គ្នា ប្រកែកមិនព្រមចុះហត្ថលេខាជាលាយលក្ខអក្សរឡើយ! (ការជជែកគ្នានៃអ្នកទទួលខុសត្រូវបានបន្តទៅទៀត នៅខែវិច្ឆិកា និងនៅខែមករា ១៩៦៥ ក្រោមក្អែកជំទន់នៃ ចេន-យី រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសចិន)។ ជាលើកដំបូងបង្អស់ សម្តេចសីហនុដឹងខ្លួនថា បានឲ្យតម្លៃហួសពេក ដល់ឥទ្ធិពលចិនលើពួកកុម្មុយនិស្តយួន ឥទ្ធិពលដែលរហូតមកដល់ពេលនេះ, ពិតហើយ, បានបង្ហាញប្រសិទ្ធភាពពីរដង ៖ នៅឆ្នាំ ១៩៥៤ ក្នុងសន្និសីទនៅហ្សឺណែវ និងនៅខែឧសភា ១៩៦៣ ពេលដែលវៀតណាមខាងជើងទាមទារយកកោះខ្មែរ។

*ពេលត្រឡប់មកភ្នំពេញវិញ សម្តេចសីហនុ, ដោយចង់ដឹងប្រតិកម្មចិន, ថ្លែងសុន្ទរកថាមួយនៅថ្ងៃ ៨ តុលាថា ការខិតខំធ្វើឲ្យអ្នកដឹកនាំចិនព្រមចុះសន្ធិសញ្ញាការពារគ្នាទៅវិញទៅមក មិនបានសំរេចឡើយ ចិនសំអាងថាប្រទេសកម្ពុជា មិននៅក្នុងប្លុកសង្គមនិយមដូចប្រទេសយួនខាងជើង។ ប៉ុន្តែប្រទេសចិន, សីហនុបន្តទៅទៀត, សន្យាតាមមាត់ ថានឹងធ្វើដូចខ្លួនបានធ្វើនៅកូរ៉េ (គឺបញ្ជូនទ័ពចិនមក) ពេលណាកម្ពុជាត្រូវឈ្លានពានដោយសហរដ្ឋអាមេរិកនិងបរិវារ។ ៣-៤ ថ្ងៃក្រោយមក សម្តេចសីហនុពន្ទើសទំហំនៃជំនួយចិនមកកម្ពុជា ដោយថ្លែងការណ៍ថា ចិនបានសន្យាឲ្យមកខ្មែរនូវអាកាសយានធុន មិច-១៩! ទ្រាំលែងបាន ប៉េកាំងបញ្ជូនសេនាប្រមុខ ចេន-យី មកកម្ពុជា នៅខែវិច្ឆិកា ដើម្បីកែតម្រូវឡើងវិញ។ ក្នុងឱកាសនោះ ឧត្តមសេនីយ៍ លន់-នល់, ដោយចង់ដឹងដែរថា រហូតដល់កំរិតណា កម្ពុជាអាចសង្ឃឹមលើជំនួយចិន, និយាយទៅ ចេន-យី ថា ៖ "ប្រទេសចិន និងប្រជាជនចិន នៅពេលថ្មីៗនេះ (ដៀងទៅ សេចក្តីថ្លែងការណ៍បញ្ចប់នៃ លីវ ចាវជី នៅថ្ងៃ ៥ តុលា) បានបញ្ជាក់ប្រាប់យើងម្តងទៀតថា បើពួកចក្រពត្តិនិយមធ្វើកិច្ចឃាយីខ្វាំងដល់ទឹកដីយើង ប្រទេសចិន និងប្រជាជនចិននឹងគាំទ្រយើងដោយឥតលក្ខខ័ណ្ឌ"។ ចេន-យី បញ្ជាក់សារជាថ្មីដល់ឧត្តមសេនីយ៍ លន់-នល់ នូវ "ការគាំទ្រយ៉ាងពេញកម្លាំងនៃប្រជាជនចិន" ប៉ុន្តែបន្ថែមថា "ក្នុងការតយុទ្ធដ៏ត្រឹមត្រូវ នៃរដ្ឋាភិបាលនិងនៃប្រជាជនខ្មែរ ដើម្បីការពារអធិបតីភាព និងបូរណភាពទឹកដី.... ប្រទេសចិនជឿថា ប្រទេសកម្ពុជា, ជាមួយប្រមុខរដ្ឋដ៏ក្លាហានរបស់ខ្លួន, គំនិតជាតិនិយមរបស់ខ្លួន និង ឯកភាពរបស់ខ្លួន អាចឈ្នះសត្រូវទាំងអស់ដោយប្រើ **<u>កម្លាំងខ្លួនផ្ទាល់</u>**"។ (ក្នុង "ទីភ្នាក់ងារពត៌មានចិនថ្មី" វិច្ឆិកា ១៩៦៤)។*

សម្តេចសីហនុ និង ឧត្តមសេនីយ៍ លន់-នល់ យល់ច្បាស់ថា ចេន-យី ចង់និយាយយ៉ាងម្តេច។ ទោះយ៉ាងនេះក៏ដោយ សីហនុក៏នៅតែផ្អែកខ្លួនលើចិន ហើយនៅតែចចេសទារ ការធានាជាលាយលក្ខអក្សរពីពួកមហាអំណាច លើការទទួលស្គាល់ព្រំដែននៃកម្ពុជា។ នៅខែកុម្ភៈ ១៩៦៥, ក្រោមការចាត់ចែងនៃកម្ពុជា, សន្និសីទមួយ នៃប្រជាជនឥណ្ឌូចិន ធ្វើឡើងនៅទីក្រុងភ្នំពេញ។

(*)– រណសិរ្សជាតិរំដោះវៀតណាមខាងត្បូង (FNL) បានត្រូវបង្កើតនៅថ្ងៃ ២០ ធ្នូ ១៩៦០ ដោយមាន ង្វៀង ហ៊ូថូ ជាប្រធាន។

ទំព័រភ្ជាប់ ២

ទិសាគខុខក្រោយ

ជាមួយការចែចូវ
ខ្មែរថ្មីត្រូវមានទាំងពុត មានទាំងក្បួន។

រហូតមកដល់ខែមករា ១៩៧៨ —ពេលដែលពិភពលោកដឹងថា ខ្មែរក្រហមនិងយួនក្រហម ច្បាំងគ្នាយ៉ាងខ្លាំង— កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បានសំងំលាក់ខ្លួនយ៉ាងស្ងៀមៗ ខ្មែរអ្នកកៀសខ្លួនរាប់ម៉ឺននាក់ និយាយត្រូវគ្នាទាំងអស់ថា ប្រជាជនកម្ពុជាកាន់តែស្ទើគ្នាហើយ ប៉ុន្តែចំនួនក៏កាន់តែចុះថយទៅដែរៗ រីឯការឃោសនាជាផ្លូវការវិញ ប្រកាសជោគជ័យគ្រប់ជំពូក នៃមហាបដិវត្តន៍ដ៏មហាលោតផ្លោះ មហាអស្ចារ្យៗ

ពិភពលោកបានឃើញការណ៍ពិត ចាប់ពីខែមករា ១៩៧៩ មកៗ

តទៅនេះ យើងនាំគ្នាពិនិត្យរឿងហេតុទាំងឡាយ ដែលបានកើតឡើងក្រោយខែកញ្ញា ១៩៧៧ មក គឺពេលដែល ប៉ុល-ពត ទៅទស្សនាប្រទេសចិនប្រជាមានិត ហើយបានធ្វើឲ្យគេដឹងថា "អង្គការ" នៅស្រុកខ្មែរ គឺ គណបក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរ ដែលគេបង្កើតឡើង "តាំងពីឆ្នាំ ១៩៦០" មកៗ

១៩៧៧

<u>តុលា :</u> *មុននឹងចេញពីប៉េកាំងនៅថ្ងៃទី ៤, ប៉ុល ពត ប្រាប់អ្នកធ្វើសម្ភាសន៍ថា "ក្រុមចារកម្មខ្មាំង ដែលលាក់ខ្លួនក្នុងប្រទេសយើង មានសភាពស្អិត ហើយពិបាករំលើងណាស់"ៗ ប៉ុល-ពត បាននិយាយ បញ្ជីតបញ្ចៀងពី "ឧប្បត្តិហេតុជាច្រើនតាមព្រំដែន"ៗ*

គេឮថា សម្តេចសីហនុ រស់នៅជាមួយអ្នកម្នាងជិតក្រុងភ្នំពេញ ប៉ុន្តែមិនអាចអ្នកណាទៅជួបបានឡើយៗ

ប្រទេសកម្ពុជា បានសងបំណុលរបស់ខ្លួន ទៅអង្គការសហប្រជាជាតិ (៣៧ ពាន់ដុល្លារ ឬ ១៨០ ពាន់ហ្វ្រង់) ហើយក៏អាចបោះឆ្នោតក្នុងមហាសន្និបាតទាំងឡាយៗ

ក្នុងសារពត៌មាន ឡឺម៉ុង (Le Monde) *ថ្ងៃ ៦ ៖ ហាណូយបានប្រកាសពីរដងទៅភ្នំពេញនូវសេចក្តីមួយដែលគេអាចថាជា ការព្រមានក៏បាន ថាជាការហៅឲ្យចចារក៏បានៗ មានការបង្ហូរឈាមខ្លះតាមព្រំដែន កាលពីខែសីហាៗ*

ថ្ងៃ ៧ ៖ ក្រសួងពិសេសអាមេរិកាំង និយាយអំពីការប្រយុទ្ធគ្នាតាមព្រំដែនខ្មែរ-យួន ក្នុងដំណាច់ខែកញ្ញាៗ យួនបានប្រើឯកកាព ដែលមកពីកងពលធំជាច្រើន និង ប្រើយន្តហោះប្រដេញ-ទំលាក់គ្រាប់បែក ដើម្បីវាយខ្មែរក្រហម ដែលចូលទៅក្នុងខេត្ត តាយនិញ (រោងដីរ៍)ៗ

ការមកដល់យ៉ាងច្រើន នៃអ្នកភៀសខ្លួនតាមសមុទ្រ ធ្វើឲ្យប្រទេសថៃបារម្ភ។ ក្នុងសមុទ្រមានកប៉ាល់ជំនួញជាច្រើន ដែលមិនព្រមជួយស្រង់អ្នកភៀសខ្លួន។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១៤ ៖ ឃើញដូចជាមានការធូរស្រាន្ត រវាង ឥណ្ឌូចិន និង ប្រទេសមិនកុម្មុយនិស្តទាំងឡាយ នៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ១៨ ៖ តាមប្រភពទូតនៅហាណូយ ខ្មែរភៀសខ្លួននៅវៀតណាមមាន ៦០ ០០០នាក់ ហើយច្រើននៅជុំវិញព្រៃនគរ និង តាមខេត្តជាប់ព្រំដែន។

ថ្ងៃ ២០ ៖ កងទ័ពថៃឡើងកាន់អំណាច ហើយទំលាក់រដ្ឋាភិបាល ថានិនក្រៃវិជាន។ ឈ្មោះពីរលេចចេញមក ៖ ឧត្តមសេនីយ៍ គ្រៀងសាក់ ចមានន្ទ និង ឧត្តមសេនីយ៍ សាង៉ាត ចលោយូ។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២២ ៖ យួនរាប់រយនាក់ បានត្រូវសម្លាប់ដោយខ្មែរក្រហម នៅដើមឆ្នាំនេះ។ ខ្មែរក្រហមបានវាយភូមិប្រមាណ ៤០ ជិត តាយនិញ (រោងដំរី) និង ចូដុក (មាត់ជ្រូក)។

<u>*វិច្ឆិកា :*</u> *វិធានការថៃ ដើម្បីត្រួតពិនិត្យការចូលមកនៃជនភៀសខ្លួន ធ្វើឲ្យបារម្ភដល់អគ្គស្នងការដ្ឋានចំពោះជនភៀសខ្លួននៃ អ.ស.ប.។*

ថ្ងៃ ១១ ៖ កម្ពុជា ដាក់កំហុសលើថៃ អំពីឧប្បត្តិហេតុតាមព្រំដែន (ខ្មែរ-ថៃ) ហើយស្នើការជជែកគ្នាទ្វេភាគី។ ក្នុងឆ្នាំនេះ ឧប្បត្តិហេតុប្រមាណ ៤០០ បានកើតមានឡើង។ ឧត្តមសេនីយ៍ គ្រៀងសាក់ ចមានន្ទ បានត្រូវតែងតាំងជារដ្ឋមន្ត្រីទីមួយ។

ស្ថានទូតអូស្ត្រាលីនៅក្រុងប៉ារីស ប្រាប់ឲ្យដឹងថា ជនភៀសខ្លួនមកពីឥណ្ឌូចិន មានចំនួន ៤ ៣២០ នាក់ នៅអូស្ត្រាលី។ ប្រទេសបារាំង បានទទួល ៤០ ០០០ នាក់ ក្នុងអំឡុង ២ ឆ្នាំកន្លះ។ សហរដ្ឋអាមេរិក បានទទួល ២០០ ០០០ នាក់។

លោក នេវិន ប្រធានាធិបតីភូមា ទស្សនាកម្ពុជា ពីថ្ងៃ ២៧ ទៅ ២៩។ គឺជាប្រមុខរដ្ឋបរទេសទី១ ដែលមកមើលស្រុកខ្មែរក្រហម។ ប្រទេសចិន បានឲ្យយោបល់ទៅខ្មែរក្រហមថា ត្រូវចេញពីភាពឯកោអនាថារបស់ខ្លួន។

ក្នុងកំឡុងខែវិច្ឆិកានេះ អ្នកភៀសខ្លួនតាមសមុទ្រ ២ ០០០ នាក់ បានមកដល់ប្រទេសសៀម ថ្វីដ្បិតតែមានវិធានការខាយាំង។

<u>*ធ្នូ :*</u> *ថ្ងៃ ២ ៖ បាងកក និង ហាណូយ សំរេចថានឹងប្តូររដ្ឋទូតគ្នា។ គេរកការធូរស្រាន្ត ការធ្វើឲ្យទំនាក់ទំនង មានភាពធម្មតាឡើងវិញ។*

ថ្ងៃ ៣១ ៖ ការដាច់ចំណងទូតរវាង កម្ពុជា និង វៀតណាម។ វៀតណាម ជាប់ចោទជាអ្នកឈ្លានពាន។ ភ្នំពេញ ស្រែកថ្កោលដល់ការវាយលុកកម្ពុជា ដោយកងពលធំយួនជាច្រើន។

១៩៧៨

<u>*មករា :*</u> *សំនួរមួយផុះឡើងជុំវិញពិភពលោក ៖ "សង្គ្រាមទី ៣ នៃឥណ្ឌូចិន បានផុះហើយឬ?" "ពួកកុម្មុយនីស្តច្បាំងគ្នាឯង!" គេឮនៅកន្លែងខ្លះទៀត។ ប៉ុន្តែកាំងបានធ្វើការជ្រើសរើសហើយ គឺកាន់ជើងខាងខ្មែរ។*

ភ្នំពេញមិនព្រមចចារ ដរាបណាមានយោធាយួនក្នុងស្រុកខ្មែរ។ ការប្រយុទ្ធដូចជានៅតែក្នុងភូមិភាគ "ចំពុះទា" ស្វាយរៀង។ វិទ្យុភ្នំពេញផ្សាយសេចក្តីសំបុត្រសម្តេចសីហនុ ទៅ ប៉ុល-ពត។ ខ្មែរក្រហមអញ្ជើញទូតមួយចំនួន ប្រចាំក្រុងប៉េកាំង ឲ្យទៅទស្សនាកម្ពុជា។ ភ្នំពេញថ្កោល "ភាពកំហូចគួរឲ្យហួសចិត្ត" នៃ "ពួកលុកលុយ"។

ថ្ងៃ ៦ ៖ ភ្នំពេញប្រកាស "ជ័យជំនះពេញទី" ដែលគេពុំសូវជឿ នៅបស្ចឹមប្រទេស។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១០ ៖ វៀតណាម រកបន្ធិតខ្លួនមកជិតប្រទេសនៃសមាគមអាស៊ាន។ ង្វៀង ឌុយទ្រិញ រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេស និង យ៉ ដុងយ៉ាង ឧបរដ្ឋមន្ត្រី ទស្សនាប្រទេសអាស៊ាន ហើយនិយាយថា ចង់ចចារ។ ប្រហ្សេហ្ស៊ីនស្គី ទីប្រឹក្សារបស់ប្រធានាធិបតី ការទែរ ខាងរឿងអន្តរជាតិថា ចំបាំងខ្មែរ-យួន ជា "ឧទាហរណ៍ទីមួយ នៃសង្គ្រាមមិនចំពោះរវាងចិន និង សហភាពសូវៀត"។

កាសែតដដែល ថ្ងៃ ១២ ៖ ការប្រយុទ្ធគ្នា ដូចជាបានឈប់ហើយ។

ថ្ងៃ ១៥ ៖ អៀង-សារី ប្រកាសថា កម្ពុជាចង់ "រក្សា និង ការពារ បូរណភាព សិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍ នៃសមុទ្រដែនដីរបស់ខ្លួន ចម្ងាយ ១២ ម៉ៃល៍ នៃមណ្ឌលសេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខរបស់ខ្លួន ២០០ ម៉ៃល៍ និងនៃបាតសមុទ្ររបស់ខ្លួន។

ហាណូយ និង ភ្នំពេញ ដូចជាបានបញ្ជូនពលថ្មីបន្ថែម ទៅព្រំដែនទៀតហើយ។ សុន្ទរកថា ប៉ុល-ពត ថ្ងៃ ១៧ ៖ កងទ័ពបានទទួល "ជ័យជំនះថ្មីទៀត" ដោយបានកំចាត់កងពលធំយួន ៥។ ប្រទេសលាវប្រកែកថា កងទាហានយួនឥតបានឆ្លងកាត់ទឹកដីលាវទេ ដើម្បីចូលវាយខ្មែរ ហើយបញ្ជាក់ម្តងទៀត នូវអព្យាក្រឹតភាពរបស់ខ្លួន ក្នុងការវិវាទនេះ។ លោកស្រី គេង ចាវ ភរិយា ដូ អេនឡាយ ទស្សនាកម្ពុជា ពីថ្ងៃ ១៨។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២៦ ៖ ជំហររបស់ហាណូយ និង ភ្នំពេញ នៅតែឥតផ្សះផ្សាបាន។ អ្នកសារពត៌មានជាច្រើន ទទួលស្គាល់ ដោយមិនចំ ថាទាហានវៀតណាមចូលទៅក្នុងស្រុកខ្មែរមែន។

<u>*កុម្ភៈ :*</u> *រាល់ខែ ចំនួនអ្នកភៀសខ្លួនពីឥណ្ឌូចិន ដែលចេញទៅប្រទេសបារាំង មានចំនួន ១ ០០០នាក់។*
ថ្ងៃ ២ ៖ បន្ទាប់ពីទស្សនកិច្ចចំនួន ៤ ថ្ងៃនៅកម្ពុជា ឧបឌឹត បច្ចារយន្តុល រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសថៃ ថ្លែងថា បាងកក និង ភ្នំពេញ បានព្រមព្រៀងធ្វើការប្តូររដ្ឋទូតគ្នា។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ៤ ៖ ការប្រយុទ្ធ ដូចជាបានត្រូវផ្អាកមួយពេល ប៉ុន្តែមានការជេរអាក្រោសគ្នាទៅវិញទៅមក។ ហាណូយអំពាវនាវរកខ្មែរជំទាស់។ ក្នុងសម្ភាសន៍ជាមួយទីភ្នាក់ងារវៀតណាមផ្តល់ពត៌មាន (អា.វេ.អ៊ី.) នៅថ្ងៃ ២៦ មករា ឈ្លើយសង្គ្រាមម្នាក់ឈ្មោះ ញូន សារ៉ាន់ នាយទាហានរង និយាយថា "ខ្ញុំប្រាថ្នាយ៉ាងក្លៀវក្លា ឲ្យប្រជាជនខ្មែរអាចរស់នៅក្នុងសេរីភាពដោយពេញលេញ ក្រោមការដឹកនាំនៃអង្គការបដិវត្តន៍មួយដ៏ក្លីស្វាង និង យុត្តិធម៌ ដែលរក្សាទំនាក់ទំនងដ៏ជិតស្និទ្ធ ជាមួយប្រទេសវៀតណាម"!។

ថ្ងៃ ៥ ៖ ហាណូយស្នើទៅភ្នំពេញ នូវផែនការមួយដើម្បី "ដោះស្រាយចំណោទរឿងព្រំដែន"។ អ្នកសារពត៌មាន ប៉ាទ្រីស ដឺបៀ ៖ គេគួរសំគាល់ថា ជាលើកទីមួយដែលវៀតណាមស្នើ "ការធានា និងការត្រួតពិនិត្យអន្តរជាតិ"។ រហូតមកដល់ពេលនេះ វៀតណាម តែងតែមិនព្រមឲ្យមាន អន្តរាគមន៍ ឬការធ្វើអាជ្ញាកណ្តាល ពីបរទេសឡើយ។ ប្រទេសចិនធ្វើការវាយសំរុកផ្លូវទូត។ អ្នកដឹកនាំចិន ចេញទៅធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសអាស៊ីទាំងឡាយ។

យ៉ យ៉ាំងស៊ុង រដ្ឋទូតយួននៅប៉ារីស ថ្កោល "ការបោសសំអាតផ្ទៃក្នុងយ៉ាងសាហាវ" នៅកម្ពុជា។ ហើយបង្ហាញសំណើវៀតណាម អំពីផែនការធ្វើឲ្យមានសន្តិភាព និង ដោះស្រាយបញ្ហាព្រំដែន។

ថ្ងៃ ៨ ៖ ភ្នំពេញ ទាត់ចោលសំណើដោះស្រាយរឿងព្រំដែន ដែលខ្លួនឲ្យឈ្មោះថាជា "កាយវិការឃោសនា ដើម្បីបំភ័ន្តមតិអន្តរជាតិ" ក្នុងពេលដែលវៀតណាម ធ្វើការវាយសំរុកថ្មីទៀត ដោយប្រើរថក្រោះ និង យន្តហោះ ចូលរហូតដល់ចម្ងាយពី ៤ ទៅ ៧ គ.ម. ក្នុងទឹកដីខ្មែរ។

ថ្ងៃ ៩ ៖ ទីភ្នាក់ងារពត៌មានចិនថ្មី ចោទម៉ូស្គូថាជា "ដើមហេតុនៃស្ថានភាពតានតឹង" នៅព្រំដែនកម្ពុជា-វៀតណាម។ វិមានក្រឹមឡាំង ផ្ទុយទោសដល់នយោបាយរបស់ភ្នំពេញ។

ថ្ងៃ ១២ ៖ វិទ្យុខ្មែរក្រហមសុំឲ្យ "បណ្តាជននៅភ្នំពេញ" ការពាររដ្ឋធានី។ អ្នកសង្កេតការណ៍សួរថា នេះជាវិធានការចិត្តសាស្ត្រ ឬមួយ ជាដំណឹងថាទាហានយួនជិតមកដល់ភ្នំពេញហើយ? នៅថ្ងៃ ១៣ វិទ្យុដដែល ចោទការវាយលុកម្តងទៀតរបស់យួន ក្នុងខេត្តស្វាយរៀង និង រតនគីរី ហើយផ្សាយចម្លើយរបស់ឈ្លើយសង្គ្រាមម្នាក់ វរសេនីយ៍ត្រី ត្រឹង យ៉ាំងហឿង មេបញ្ជាការរងវរសេនាធំលេខ ១៨ នៃកងពលធំលេខ ៩ ដែលថាខ្លួនបានដឹងតាំងពីឆ្នាំ ១៩៧២ នូវផែនការធ្វើសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន។

កាសែត ញ៉ាងដាង អង្វរភ្នំពេញឲ្យឆ្លើយតបនឹងសំណើសន្តិភាពរបស់យួន ឬមួយ "ចាត់ការអ្វីផ្សេងទៀត ដែលអាចកសាង"។

ថ្ងៃ ២១ ៖ វៀតណាមប្រាប់ចិនឲ្យប្រយ័ត្ន ដោយចោទយ៉ាងច្បាស់ ថ្វីដ្បិតតែមិនចំពោះ ថាទាញដៃទាញជើងភ្នំពេញ។

<u>មិនា :</u> សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២០ ៖ តាមអ្នកមុខការក្រសួងការបរទេសខ្មែរ ដែលបានទទួលអ្នកឆ្លើយឆ្លង ទីភ្នាក់ងារពត៌មានយូហ្គោស្លាវ តានយូគ ភ្នំពេញប្រាថ្នាចាប់ផ្តើមធ្វើជាមួយហាណូយ នូវការចចារដើម្បីបញ្ចប់ការវិវាទ។

ខ្មែរក្រហមសម្លាប់យួនរង្គាលនៅ ហាទៀង (ពាម)។ ហាណូយ ចាប់រៀបចំការវាយសំរុកយ៉ាងធំ ៖ កាំភ្លើងធំ រថក្រោះ និង កងផ្គត់ផ្គង់ការឡើងទៅកាន់ព្រំដែន។

ថ្ងៃ ២២ ៖ អ្នកបើកយន្តហោះពីរនាក់ នៃទ័ពអាកាសយួន ចុះកប៉ាល់ហោះ ដេសេ-៣ មួយនៅសឹង្ហបុរី ហើយសុំសំចតទំរាំបានទទួលឲ្យចូលរស់នៅ ពីប្រទេសទី ៣។

វិទ្យុហាណូយផ្សាយដំណឹងថា សហគ្រាសឯកជនទាំងអស់ ត្រូវបានរំលាយចោល ក្នុងមួយចំហៀងខាងក្រោម នៃប្រទេសវៀតណាម។

អ្នកសារពត៌មានបស្ចិមប្រទេសជាច្រើន បានទស្សនាតំបន់ព្រំដែន ខាងស្រុកយួន។ ប៉ុន្តែភ្នំពេញ បើកទ្វារប្រទេស ឲ្យទៅតែអ្នកសារពត៌មាន យូហ្គោស្លាវ។

ថ្ងៃ ៣០ ៖ អង្គការ "អន្តរជាតិលើកលែងទោស" (Amnesty International) អំពាវនាវម្តងទៀត ដល់រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ អំពីការប្រហារជីវិតមិនបាច់កាត់ទោស ដែលមានមកតាំងពីខែមេសា ១៩៧៥។

បន្ទាប់ពីការវាយសំរុករបស់យួននៅ ខែធ្នូ និង មករា ជនភៀសខ្លួនខ្មែរនៅវៀតណាមមានចំនួន ២ សែន នាក់។ ទាំងស្ថានការដ្ឋាន អ.ស.ប. ចំពោះជនភៀសខ្លួន ទាំងក្រុមកាកបាទក្រហម ទាំងមូលនិធិ អ.ស.ប. សង្គ្រោះកុមារ ឥតបានត្រូវវៀតណាមហៅឲ្យចូលទៅជួយអ្នកភៀសខ្លួនខ្មែរទាំងនោះទេ។

ឧត្តមសេនីយ៍ គ្រឿងសាក់ ធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប៉េកាំង។

វិទ្យុភ្នំពេញ ប្រាប់អំពីការបើកឡើងវិញនូវផ្លូវអយស្ម័យយានភ្នំពេញ-កំពង់សោម ដែលបានត្រូវខូចខាតព្រោះយួន ក្នុងខេត្តតាកែវ និងកំពត។ គណៈប្រតិភូ កម្មករផ្លូវរទេះភ្លើងចិនមួយក្រុម បានមកកម្ពុជាតាំងពីដើមខែមីនា។

<u>មេសា :</u> *ភ្នំពេញ ធ្វើការបោសសំអាត កំចាត់ពួកខ្មែរលំអៀងខាងយួនៗ ហាណូយ អប់រំបង្កើតក្រុបខ័ណ្ឌខ្មែរថ្មីៗទៀត ៖ ពួកឈ្លើយសង្គ្រាម បានត្រូវគេថែទាំព្យាបាល ហើយអប់រំឡើងវិញៗ អ្នកកាសែតឈ្មោះ រ៉ូឡង់-ព្យែរ ប៉ាក៉ាងហ្គោ ក្នុងសារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១ ៖ ហាណូយមិនកំពុងតែបង្កើតក្រុបខ័ណ្ឌខ្មែរ ដើម្បីជំនួសពួកភ្នំពេញទេឬ?*

វិទ្យុភ្នំពេញ ចោទថា កងទាហានយួនធ្វើប្រតិបត្តិការផ្លូវគោក និងផ្លូវទឹក ក្នុងខេត្តតាកែវ និងកំពតៗ

ថ្ងៃ ៣ ៖ វិទ្យុហាណូយ ជាកាសាខ្មែរចាប់នៅបាងកក ៖ "យោធាខ្មែរជាទីស្រឡាញ់ នៅក្នុងជួររបស់អ្នក មិត្តអ្នកជាច្រើនបានបង្វែរកាំភ្លើងមកបាញ់មេរបស់ខ្លួនវិញៗ នេះជាសញ្ញានៃការភ្ញាក់រលឹកហើយ"ៗ "មិត្តអ្នកជាច្រើនបានស្លាប់យ៉ាងអាសារឥតការ ក្នុងទំនាស់រឿងព្រំដែនរវាង យើងទាំងពីរ"ៗ

ហាណូយ ផ្សាយជាសាធារណៈនូវឯកសារពីរ មួយលើទំនាស់រឿងព្រំដែន មួយទៀតអះអាងថា "សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន ជារឿងចាស់ ដែលគេភ្លេចបាត់ទៅហើយ"ៗ

វិទ្យុភ្នំពេញ ចោទហាណូយថា បានមកឃាយីជាថ្មីទៀតៗ

នៅប៉ារីស អ្នកការទូតយួនម្នាក់ធ្វើសន្និសីទពត៌មាន ៖ វៀតណាម មានចំណង់រកដោះស្រាយតាមកិច្ចចចារ ហើយចោទជាថ្មីទៀតដល់ អំពើយង់ឃ្នងនៃអ្នកដឹកនាំនៅភ្នំពេញៗ

ថ្ងៃ ១៣ ៖ តាមរយៈ វិទ្យុភ្នំពេញ ប៉ុល-ពត ធ្វើការ "អំពាវនាវដល់ រដ្ឋាភិបាល និង ប្រជាជនវៀតណាម ឲ្យទទួលមិត្តភាពដ៏រក់ទាក់នៃប្រជាជនកម្ពុជា នឹងដើម្បីឲ្យទំនាក់ទំនង រវាងរដ្ឋាភិបាលទាំងពីរ បានល្អឡើងវិញ"ៗ

ថ្ងៃ ១៤ ៖ សាធារណជននៅយូហ្គោស្លាវី ឃើញស្រុកខ្មែរលើផ្ទាំងទូរទស្សន៍ ៖ ទីក្រុងដែលស្ងាត់ឈឹងគ្មានជីវិត និង បណ្តាជន-អ្នកទោស-គូលី ក្នុងការដ្ឋានៗ

អ្នកកាសែតស៊ុយអែដ និយាយពីឧប្បត្តិហេតុរវាងទាហានយួន និងទាហានចិន នៅព្រំដែន យួន-ចិនៗ

សម្តេចប្រទេសកម្ពុជា ៖ ក្រសួងសម្ងាត់យួន ជួលពួកស្រីពេស្យាឲ្យមកស៊ើបការណ៍នៅស្រុកខ្មែរៗ

ប្រធានាធិបតី ការទែរ អំពាវនាវដល់ "ប្រជាជាតិទាំងអស់" ឲ្យផ្តន្ទាទោសដល់ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជាៗ

ថ្ងៃ ២៣ ៖ នៅក្រុង អូស្លូ ប្រទេសន័រវែស៍ មានធ្វើឡើងនូវ ការស្តាប់សក្ខីភាពអំពីប្រទេសកម្ពុជាៗ អង្គប្រជុំបានទទួលស្គាល់ថា ខ្មែរក្រហមបានធ្វើឲ្យស្លាប់ជនាទុជនខ្មែរកន្ទះលានទាក់ៗ

ជនជាតិអាមេរិកាំង ៤ នាក់ ដែលកាន់លទ្ធិកុម្មុយនិស្តម៉ៅនិយម ទស្សនាកម្ពុជាៗ

អ្នកកាសែតយូហ្គោស្លាវម្នាក់ ដែលទើបនឹងមកពីកម្ពុជា កត់សំគាល់ថា ក្នុងឯកសារជាផ្លូវការទាំងឡាយ ខ្មែរក្រហមនិយាយតែពីពួក "កសិករ" "កម្មករ" និង "អ្នកធ្វើការឯទៀត" ប៉ុន្តែឥតមាននិយាយពីពួក "បញ្ញាវ័ន្ត ជឿនលឿន" ទេ (Intelligentsia progressiste) *ៗ*

ប៉េកាំង ធ្វើការព្រមានមួយទៅហាណូយ អំពីការមកដល់យ៉ាងច្រើននៃជនជាតិចិន ដែលធ្លាប់រស់នៅឯព្រៃនគរ ព្រោះការលប់បំបាត់សហគ្រាសឯកជនៗ

<u>ឧសភា :</u> *កម្ពុជា រកទាញខ្លួនចេញពីភាពឯកោអនាថាផ្លូវទូតៗ អៀង-សារី ប្រាប់ពួកម៉ៅនិយមអាមេរិកាំង ៖ "ប្រជាជនកម្ពុជាប្រាថ្នា ចង់ស្ពានមានមេត្រីជាមួយប្រជាជនអាមេរិកាំង"ៗ*

ប៉េកាំង ចង់បានសម្ភារៈសឹកពី បារាំង និង អង់គ្លេសៗ

ក្នុងសារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១៨ ៖ ពាក្យបញ្ហាមួយតាមវិទ្យុភ្នំពេញ ៖ "ខ្មែរម្នាក់ៗ ត្រូវសម្លាប់យួន ៣០ នាក់....."។

ការរត់ចេញពីស្រុកយួន នៃជនដើមកំណើតចិនធ្វើឲ្យខ្លាំងឡើង ដល់ស្ថានភាពតានតឹងរវាងប៉េកាំង និង ហាណូយ។

តូក្យូ នៅតែមិនព្រមទទួល ជនភៀសខ្លួនពីឥណ្ឌូចិន ឲ្យស្នាក់នៅប្រទេសជប៉ុន។

<u>មិថុនា :</u> ថ្ងៃ ២ ៖ "កម្ពុជាត្រៀមខ្លួនចាំជជែកជាមួយវៀតណាមក្នុង ៧ ខែទៀត បើក្នុងកំឡុងពេលនោះ ហាណូយបញ្ឈប់ការប្រទុស្តរ៉ាយទាំងអស់ ទល់នឹងភ្នំពេញ" គេឃើញក្នុង កំណត់ហេតុរបស់ រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ចុះថ្ងៃ ១៥ ឧសភា ដែលបានត្រូវបញ្ជូនទៅវៀតណាម ដោយស្ថានទូតលាវនៅ ភ្នំពេញ។ គេដឹងដំណឹងនេះតាមប្រភពទូត។

អគ្គស្នងការដ្ឋាន អ.ស.ប. ចំពោះជនភៀសខ្លួន និងធ្វើសហប្រតិបត្តិការជាមួយ រដ្ឋាភិបាលវៀតណាម ដើម្បីរកទីសំណាក់អាស្រ័យឲ្យខ្មែរ ១៥០ ពាន់នាក់ ដែលបានភៀសខ្លួនទៅវៀតណាមខាងត្បូង។

អៀង-សារី ធ្វើទស្សនកិច្ចនៅក្រុងតូក្យូពីថ្ងៃ ១១ ទៅ ១៣។

ស្ថានការណ៍កាន់តែតានតឹងឡើងរវាង ប៉េកាំង និង ហាណូយ។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១៧ ៖ អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ក្រពុលមុខឈឺព្រោះជនភៀសខ្លួនរបស់ខ្លួន។

ប៉េកាំង បានបញ្ជូនកប៉ាល់សមុទ្រពីរ ដើម្បីដឹកជនជាតិចិន ចេញពីស្រុកយួន។

ថ្ងៃ ២៥ ៖ វិទ្យុភ្នំពេញ ប្រាប់ឲ្យដឹងអំពីការប៉ុនប៉ងរំលំរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលគេកំចាត់បានកាលពីខែ ឧសភាមុន។ វិទ្យុថា ការប៉ុនប៉ងនេះបានត្រូវរៀបចំឡើងដោយ "បក្សកុម្មុយនិស្ត និង រដ្ឋាភិបាលយួន ដោយ មានក្រុម សេ.អ៊ី.អា. ចូលរួមផង។

ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី បានអញ្ជើញ អៀង-សារី ឲ្យធ្វើទស្សនកិច្ចជាផ្លូវការ នៅ ជ្យាការតា។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២៩ ៖ តាមក្រសួងសម្ងាត់អាមេរិកាំងនិងថៃ ទាហានយួន ៥០ ពាន់នាក់ កំពុង វាយលុកចូលក្នុងទឹកដីខ្មែរ។ គឺជាការវាយលុកធំមួយ ដែលសកម្មកិច្ចខ្លះមានរហូតដល់ក្នុងជំរៅរាប់សិបគ.ម. ក្នុងទឹកដីខ្មែរ។ ទាំងហាណូយ ទាំងភ្នំពេញ ឥតបានបញ្ជាក់ថា ពត៌មាននេះត្រឹមត្រូវទេ។ ប៉ុន្តែ គឺជាប់រាប់ខែមក ហើយ ដែលខ្មែរនិងយួន ចោទគ្នាទៅវិញទៅមកថាបាន "ឈ្លានពាន" និង "បញ្ជូនភ្នាក់ងារ" ក្នុងទឹកដីគេ។

ថ្ងៃ ២៩ ៖ ហាណូយ ប្រកាសចូលរួមក្នុងអង្គការ "កូមេកុន" (COMECON) ផ្សារួមរបស់ប្លុកសូវៀត។

<u>កក្កដា :</u> ថ្ងៃ ៣ ៖ ប៉េកាំង ប្រកាសបញ្ឈប់ជំនួយទាំងអស់ដល់វៀតណាម។

ហាណូយ ប្រាប់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ឲ្យប្រយ័ត្នខ្លួនទល់នឹង "រឹកខ្ចនិយម" ចិន។ តាមរយៈ កាសែតប្រក្រតីទិនប្រជាជន ប្រទេសចិនប្រាប់សមាគមអាស៊ានឲ្យប្រុងខ្លួនទល់នឹង "ត្រួតត្រា និយម" យួន ហើយចោទវៀតណាមថា ចង់ក្តាប់យកកម្ពុជាក្នុងសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន។

ថ្ងៃ ១៥ ៖ គ្រឿងសាក់ សន្ទនាជាមួយ អៀង-សារី ដែលធ្វើទស្សនកិច្ចនៅបាងកក។ ទាំងពីរនាក់ សំរេចចាត់វិធានការ ដើម្បីសំរួលការទាក់ទងរវាងប្រទេសទាំងពីរ ៖ ការប៉ុនប៉ងបើកខ្សែទូរលេខផ្ទាល់ និងការ ប្តូរគណៈប្រតិភូពាណិជ្ជកម្ម។ អៀង-សារី ចោទវៀតណាមថាចង់ "ត្របាក់លេបកម្ពុជា"។

ថ្ងៃ ២៥ ៖ សន្និសីទពួករដ្ឋមន្ត្រីការបរទេស នៃប្រទេសមិនចូលបក្សខាងណា បើកឡើងនៅក្រុង បែលហ្គ្រាដ។ កម្ពុជា ជាសមាជិកពេញសមត្ថភាព។ អៀង-សារី ចូលរួមក្នុងសន្និសីទ ហើយសុំឲ្យគេដេញ វៀតណាម ចេញពីចលនាប្រទេសមិនចូលបក្សខាងណា។

<u>*សីហា :*</u> *កាសែតបាងកកប៉ុស្តិ៍ ថ្ងៃ ១ ៖ កងទ័ពថៃនឹងទិញគ្រឿងសព្វាវុធថ្មី អស់តម្លៃ ១ ០០០ លានដុល្លារ មុនដំណាច់ឆ្នាំនេះ ៖ រថក្រោះ ៣៥០ ធ្វើនៅអាមេរិកនិងអង់គ្លេស យន្តហោះប្រដេញ និងយន្តហោះពិនិត្យការណ៍ និង កាណុតបាញ់កាំជ្រួចហោះ ៣។*

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ៣ ៖ តាមក្រសួងសម្ងាត់អាមេរិកាំង យន្តហោះយួនទំលាក់គ្រាប់បែកយ៉ាងច្រើនសំបើម ដើម្បីបំបាក់ការទប់ទល់ "យ៉ាងមានះ" របស់ខ្មែរក្រហម។ ការទំលាក់នេះ ខ្លាំងលើសពីពេលមុនៗទាំងអស់។ យន្តហោះ គឺរបស់អាមេរិកាំងចោលពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ៖ ធុនអេហ្វ-៥ ប្រតិកម្ម និង ធុនអា-៣៧។ ការទំលាក់ធ្វើឡើងរហូតដល់ចម្ងាយ ៦០ គ.ម. ក្នុងទឹកដីខ្មែរ ៖ កំពង់ចាម។ មានមនុស្សស្លាប់ជាច្រើន។ ភ្នំពេញដកទ័ពពីទិសខាងលិចបញ្ជូនទៅសមរភូមិ ជាហេតុបើកឲ្យចំនួនអ្នកភៀសខ្លួន មានកាន់តែច្រើនឡើង។ ហាណូយ កែនមនុស្សអាយុពី ១៦ ទៅ ៣៥ឆ្នាំ បញ្ចូលក្នុងកងទ័ព ហើយកោះហៅមកវិញនូវទាហានដែលឈប់ពីឆ្នាំ ១៩៧៥។

ចេញពីបែលហ្គ្រាដ អៀង-សារី ទៅប៉េកាំង។ សុន សេន ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទីមួយទទួលបន្ទុកខាងការពារប្រទេស មកដល់ប៉េកាំងដែរជាមួយនឹងគណៈប្រតិភូមួយក្រុម។ "ទង់ជ័យក្រហម" កាសែតផ្សាយលទ្ធិក្រហមរបស់បក្សចិន ឲ្យឈ្មោះវៀតណាមជាកូនអុក (cheval de Troie) របស់វិមានក្រឹមឡាំង និង ប្រទេសគុយបារបស់អាស៊ី។

វៀងចន្ទន៍ ដូចជាកាន់ជើងខាងវៀតណាម។

តាមទស្សនាវដ្តីសេដ្ឋកិច្ចចុងបូព៌ាប្រទេស មេតស៊ូទល់នឹងប៉ុល-ពត ដូចជា សូ-ភឹម អតីតអនុប្រធា-នាធិបតី។

កម្ពុជា និង ឥណ្ឌូនេស៊ី សំរេចដាក់ចំណងទូតថ្នាក់រដ្ឋទូត ចាប់ពីថ្ងៃ ៧ សីហា ទៅ។

តាមមន្ទីរអាមេរិកាំងខាងជនភៀសខ្លួន និងខាងអន្តោប្រវេសន៍នៅវ៉ាស៊ីងតោន ក្នុងមួយខែៗ យួនពី ៥ ទៅ ៦ពាន់នាក់ភៀសខ្លួនតាមទូក ពី ២ ទៅ ៣ពាន់នាក់ទៀតតាមព្រំដែនផ្លូវគោក។

ក្រុងប៊ែន ប្រកាសថា ស្វ៊ីសនិងកម្ពុជា បានសំរេចដាក់ចំណងទូតរវាងប្រទេសទាំងពីរ។

ថ្ងៃ ១២ ៖ ចិននឹងជប៉ុន ចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញាសន្តិភាពនិងមិត្តភាព។

ខ្មែរដែលភៀសខ្លួនមកដល់ប្រទេសថៃ មានចំនួនកាន់តែច្រើនឡើង។ តាមអគ្គស្នងការដ្ឋានចំពោះជនភៀសខ្លួន "ស្ថានការណ៍កំពុងតែប្រែប្រួលមែនទែនហើយ" បើប្រៀបធៀបទៅនឹងស្ថានភាពកាលពី ៦ ខែមុន។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២៦ ៖ តាមប្រភពយួន ខ្មែរដែលប្រឆាំងនឹងប៉ុល-ពត កាន់កាប់តំបន់ព្រំដែនដែលជួនកាលជាទីជំរកវៀតកុងពីដើម។ ពួកខ្មែរទាំងនេះ ប្រហែលជាមានរដ្ឋការមួយ កងទ័ពមួយ និងទីបញ្ជាការមួយ។ ភ្នំពេញ ទទួលស្គាល់ដោយមិនចំពោះ ដោយចោទវៀតណាមថា បានតំឡើង "រដ្ឋការអាយ៉ង" មួយ ហើយប៉ុនប៉ងរំលំរបបភ្នំពេញតាមវិទ្ធង្សនា និងការឃុបឃិតក្បត់។

<u>*កញ្ញា :*</u> *ថ្ងៃ ២ ៖ គណៈប្រតិភូយ៉ាងធំរបស់ខ្មែរ —គណៈទីពីរក្នុងរយៈពេលតិចជាងមួយខែ— មកដល់ប៉េកាំង ដឹកនាំដោយ នួន-ជា ប្រធានរដ្ឋសភា។ ចំណែកឯ ផាំ យ៉ាំងដុង វិញ ក៏រៀបចេញទៅទស្សនា រដ្ឋធានីផ្សេងៗ នៃអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដែរ។*

ថ្ងៃ ២ ដដែល ៖ វិទ្យុហាណូយអំពាវនាវ ឲ្យខ្មែរទាំងអស់បះបោរឡើង ក្នុងនាមនៃ "កងកំលាំងស្នេហាជាតិ និងបដិវត្តន៍ពិតប្រាកដនៃរណសិរ្ស ២០៣"។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២៣ ៖ សីហនុ ឥតចង់ជួបគណៈប្រតិភូជប៉ុន ដែលពេលនោះធ្វើទស្សនកិច្ចនៅភ្នំពេញ។

<u>តុលា :</u> *សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២ ៖ វៀតណាមធ្លងកាត់ស្ថានភាពមួយដែលពិបាកណាស់។ អាជ្ញាធរបញ្ជាក់ថា តាំងពីដើមខែកញ្ញា ទឹកជំនន់ធ្វើឲ្យរងគ្រោះដល់មនុស្សជាង២លាននាក់។ ស្រូវ និងសត្វពាហនៈ បានខូចបង់ច្រើនណាស់។ មួយចំណែកទៀត ប្រទេសយួនដែលមិនទាន់តាំងងើបផុតពីមហន្តរាយសង្គ្រាម ៤៦-៧៥ ផង កំពុងរៀបចំធ្វើសង្គ្រាមជាថ្មីទៀត ដោយហេតុមានទំនាស់ពីរជាមួយនឹងចិន និងជាមួយកម្ពុជា។ នៅផ្នែកខាងត្បូង បណ្តាជនឥត "តាម" ទេ។ ការអំពាវនាវឲ្យស្នេហាជាតិធ្វើឡើងដោយឥតឈប់ឈរ។*

នៅតាមព្រំដែនយួន-ចិន ទាហានយួនប្រដាប់អាវុធនិងស្បៀង ដឹករណ្តៅត្រង់សេ។

នៅប្រទេសលាវ គេឮថា កងទ័ពប្រើឧស្ម័នពុល ទល់នឹងអ្នកស្រុកភ្នំជាតិម៉ុង។

ថ្ងៃ ២៥ ៖ នៅបាងកក តេង ស្យាវពីង និយាយនៅមុខអ្នកផ្សាយពត៌មាន ៖ ការយកបានភ្នំពេញដោយពួកយួន នឹងបង្ហាញបំណងពិតប្រាកដរបស់ហាណូយ។

<u>វិច្ឆិកា :</u> *ជនភៀសខ្លួនតាមសមុទ្រ កាន់តែទៅជារឿងបច្ចុប្បន្នភាព រឿងអន្តរជាតិ។*

<u>ធ្នូ :</u> *ថ្ងៃ ២ ៖ តាមមណ្ឌលទូតនៅបាងកក វៀតណាម ត្រួតត្រាបានទឹកដីខ្មែរជាច្រើនកន្លែងទៀតក្នុងកំឡុងពីរអាទិត្យមុននេះ។ នៅវ៉ាស៊ីងតោន ក្រសួងសម្ងាត់អះអាងថា ទ័ពខ្មែរបានទទួលការបង់ខាតដ៏ធ្ងន់បំផុត ក្នុងរយៈពេល ១៨ ខែនេះ។*

ថ្ងៃ ៣ ៖ វិទ្យុហាណូយផ្សាយថា នៅទីកន្លែងមួយក្នុងតំបន់រំដោះនៅកម្ពុជា រណសិរ្សរួបរួមស្រោចស្រង់ជាតិ បានកើតឡើង។ ហេង-សំរិន ជាប្រធាន តែងតាំងឡើងដោយសមាជបង្កើតរណសិរ្ស។

កាសែត ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ១១ ៖ វិទ្យុហាណូយ ដែលដើរតួជាប្រកពឲ្យដំណឹងពីការបះបោរខ្មែរ ផ្សាយពីការបះបោរថ្មីទៀត ក្នុងខេត្តកំពង់ចាមដែលលើកគ្នាតំរង់មកទន្លេមេគង្គ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ប្រកពផ្សេងៗនៅបាងកក និយាយអំពីការវាយរុញច្រានរបស់យួន តំរង់មកទន្លេមេគង្គ ដើម្បីបណ្តាច់ចេញពី ភ្នំពេញ នូវខេត្តទាំងឡាយនៃទិសពាយ្យសាន្ត ហើយឲ្យទីជំរកមួយទៅរណសិរ្ស ហេង-សំរិន។ តាមអ្នកឆ្លើយឆ្លងម្នាក់នៅបាងកករបស់កាសែត ញូវយ៉កថែម ពួកយួននៅត្រឹមតែ ៤០ គ.ម. ពីក្រចេះទេ។ កាលពីថ្ងៃ ៩ វិទ្យុភ្នំពេញចោទរណសិរ្ស ហេង-សំរិន ជាអង្គការយួនដែលមានឈ្មោះខ្មែរ ប៉ុន្តែដឹកនាំដោយយួន ហើយមានទីស្នាក់ការនៅព្រៃនគរ។

សារពត៌មាន ឡឺម៉ុង ថ្ងៃ ២២ ៖ ក្រៅពីការចោទផ្សេងៗ ដល់វៀតណាម រដ្ឋាភិបាលភ្នំពេញនៅតែផ្សាយពត៌មានសុទិដ្ឋិនិយម អំពីស្ថានភាពក្នុងប្រទេស។ បើគេជឿពត៌មានទាំងនេះ កម្ពុជា កសាងបានយ៉ាងរហ័សនូវ សង្គមប្រជាធិបតេយ្យមួយ ហើយសេដ្ឋកិច្ចខ្លួនកំពុងរីកចំរើន។

ដោយសុំចូលស្រុកខ្មែរមិនបាន អ្នកឆ្លើយឆ្លងនៅបាងកករបស់កាសែត ឡឺម៉ុង នេះ ស្វែងរកពត៌មានពីកម្ពុជាក្នុង.... ជំរំអ្នកភៀសខ្លួន។

ថ្ងៃ ២៣ ទៅ ២៥ ៖ ស្ថានការណ៍កាន់តែតានតឹងឡើងនៅតាមព្រំដែនចិន-យួន។

ថ្ងៃ ២៧ ៖ ខ្មែរក្រហមបើកប្រាសាទអង្គរវត្តឲ្យអ្នកសារពត៌មានបរទេសមើល បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមនិងបដិវត្តន៍អស់ពេល ៩ ឆ្នាំ។

o

o o

*ថ្ងៃ ៧ មករា ១៩៧៩ ប្រទេសកម្ពុជាបានរបូតចេញពីចង្កូម **ខ្មែរក្រហម** ហើយធ្លាក់ទៅក្នុងកណ្តាប់ដៃប្រទេសវៀតណាម។ ការៈធ្វើឲ្យស្រុកខ្មែរ និងប្រជាជនខ្មែរមានសេរីភាពឡើងវិញ នៅលើស្មាយើងរាល់គ្នាហើយ។*

ខែ មេសា ១៩៨២